

УДК 336.71:049.3:330.133

ОЦІНКА ВАРТОСТІ БАНКІВ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

А. Ковалюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79000, м. Львів, просп. Свободи, 18*

В статті висвітлюється такий важливий елемент реструктуризаційного процесу, як оцінка вартості банку. Обґрунтовується доцільність, напрями і цілі оцінки вартості банку. Розкривається залежність між метою оцінки і видами вартості банку.

Ключові слова: реструктуризаційний процес, напрям, мета оцінки вартості банку, види вартості банку, реальна оцінка активів банку.

В умовах фінансово-економічної кризи одним із шляхів швидкого її подолання є реструктуризація суб'єктів господарювання. У першу чергу це відноситься до великого бізнесу і, звичайно, до банківського сектору. Про це свідчать і результати нашого аналізу наукової літератури за останні роки.

На нашу думку, реструктуризація банку – це сукупність усіх заходів, направлених на стабілізацію, оздоровлення фінансового стану банку, а також на підвищення ефективності діяльності, надійності, стійкості і подальше зростання та розвиток банківської установи, шляхом: проведення змін у активах і пасивах банку (фінансова реструктуризація); проведення організаційно-правових змін банку (реорганізація); проведення змін у структурі банківських послуг (виробнича реструктуризація); проведення змін у структурі керівництва, підрозділів, департаментів банку (управлінська реструктуризація). *Одним із важливих елементів процесу реструктуризації є оцінка вартості банку або окремих його частин.*

В економічній літературі проблемі вартості, як економічної категорії взагалі, присвячено чимало праць класиків економічної теорії. Серед українських вчених це праці А. Гриценка, О. Батури, В. Кириленка, О. Євтуха та ін., а серед іноземних – праці В. Афанасєва, А. Дамодарана, П. Друкера, А. Маршалла, Н. Ордуєя, Д. Потінкіна, А. Раппарта, Дж. Сінкі, М. Скота, Дж. М. Стерна, Дж. Фрідмана, Дж. Шилі та ін.

Оскільки предметом дослідження в даній статті є оцінка вартості банку, доцільно проаналізувати праці вчених, які присвячені цій проблемі. Питання вартості банку розкриваються у працях наступних вчених: А. Грязнової, Є. Колбачева, Т. Коллера, Т. Коупленда, М. Міллера, Ф. Модільяні, Дж. Мурріна, М. Федотової та ін., а проблеми визначення вартості банку найширше відображені у працях З. Васильченко, А. Іванова, І. Ніконової, Р. Шамгунова та ін.

В зарубіжній практиці виділяють п'ять компонентів вартості бізнесу [1, с. 16]: 1) ринкова ціна активів; 2) інформація про отримання прибутку та про грошові потоки за певний період часу у минулому; 3) вартість прав, привілеїв та інформації; 4) передбачувана прибутковість в майбутньому; 5) загальна привабливість бізнесу. Зазначені компоненти вартості бізнесу цілковито можна застосувати при визначенні вартості банку.

До ринкових чинників, які обов'язково потрібно враховувати при оцінці вартості банку належать чинник ризику, чинник часу, кон'юктура ринку, вид, ступінь та модель конкуренції, специфіка об'єкту що оцінюється, його ринковий рейтинг. Крім цього, обов'язково враховуються макроекономічні чинники (величина і динаміка ВВП, показник інфляції та рівень безробіття). Проте найважливішими чинниками є час і ризик.

При оцінці вартості банку треба пам'ятати про специфічні особливості банківського бізнесу [2, с. 301]: жорстка регламентація і нагляд за діяльністю з боку ЦБ; низький рівень власного капіталу і висока питома вага позичкових коштів; високий рівень концентрації ризиків на балансі банку; специфіка бухгалтерського обліку; складність в завершенні й оформленні низки операцій (наприклад операцій з деривативами). При цьому необхідно враховувати наступне: оцінка використовується для встановлення справедливої, реальної ціни для акціонерів банку, який поглинає, а також найвищого рівня ціни для продавця; всі види реструктуризації здійснюються під наглядом ЦБ; процеси реструктуризації є складними і вони вимагають напрацювання системи навиків, що здійснюється шляхом вироблення і дотримання відповідних підходів для оцінки вартості банку.

З 1994 р. в 39 країнах світу згідно Міжнародних стандартів вступили в дію чотири Міжнародні стандарти оцінки [2, с. 18]: стандарт 1 «Ринкова вартість, як база оцінки»; стандарт 2 «Бази оцінки, які є відмінними від ринкової вартості»; стандарт 3 «Оцінка з метою внесення змін у фінансову звітність»; стандарт 4 «Оцінка позичкового забезпечення, застави і забезпечення боргових зобов'язань».

Світові глобалізаційні процеси в банківській сфері, які розпочалися наприкінці 80-х років ХХ ст., спонукали до пошуку різних підходів до оцінки банку. Глобалізаційні процеси у банківській сфері України розмежували банки щонайменше на дві групи: першу – сильнішу групу банків з високим рівнем капіталізації, оптимальними показниками ліквідності. Ці банки абсолютно впевнено почували себе в період стабільного функціонування економіки України. Вони без жодних перешкод для своєї діяльності могли і дальше нарощувати свій статутний капітал, розширювати спектр кредитної і депозитної діяльності. Друга група банків – з меншими показниками капіталізації, хиткими показниками ліквідності не почувала себе абсолютно впевнено і в докризовий період в Україні. Коли ж наступила фінансова-економічна криза, то вона спочатку природно «вдарилася» по другій групі банків.

При покупці банку фактично у власність покупця переходять: управління; ринки; досвід; продукти. Незважаючи на те, що кожна із цих позицій має свій багатий зміст, насправді покупець стає власником майбутніх грошових потоків банку. В зв'язку з цим, проблемою номер один, яка виникає в процесі оцінки банку, є найбільш приближене до реальності прогнозування його майбутніх доходів і дисконтування їх до поточної вартості.

Про важливість реальної оцінки активів українських банків свідчить той факт, що за інформацією експертів більша частина акцій українських банків не мають потенціалу зростання, а деякі цінні папери вітчизняних фінансових установ переоцінені [3]. Нереальна оцінка активів українських банків не зможе приваблювати інвесторів і таким чином банки, де була здійснена така оцінка активів, не можуть сподіватися на швидкий вихід з кризи.

Оцінка вартості банку надзвичайно важливий етап в умовах як кризової, так і стандартної діяльності банку. Природно, що оцінка вартості має різну мету проведення. У науковій літературі немає одностайної думки авторів щодо цього підходу. Використавши характеристику банку, як об'єкта оцінки [4, с. 57], відобразимо наступні основні напрями проведення оцінки вартості банку: створення банку, продаж об'єкта та його складових, реструктуризація, дивестування, інвестування, підтримка ліквідності (рис. 1).

Напрямок оцінки	Досягнення мети
Створення банку	Оптимізація фінансових пропорцій в структурі активів Забезпечення фінансово-економічної стійкості банку
Продаж об'єкта та його структурних одиниць	Виторг від реалізації об'єкта Оцінка окремих видів активів Забезпечення співвідношення попиту та пропозиції
Реструктуризація (зокрема реорганізація)	Одержання доходу від реструктуризації Оптимізація співвідношення між ризиком та дохідністю Оцінка ефекту синергії
Дивестування	Оцінка окремих видів активів Виторг від реалізації активів
Інвестування	Ефективність інвестиційних проектів Оцінка резерву внутрішнього інвестування
Підтримка ліквідності	Забезпечення і підтримка ліквідності активів

Рис. 1. Напрями і цілі оцінки вартості банку

Джерело: Складено автором на основі [4, с. 57]

Майбутня вартість новоствореного банку або вартість банку, який уже функціонує, буде залежати від багатьох чинників і в першу чергу від умов, які забезпечують фінансово-економічну стійкість банку. Тут можуть діяти як зовнішні (об'єктивні), так і внутрішні (суб'єктивні) чинники. До зовнішніх необхідно зарахувати: економічну стабільність в державі, рівень інтегрованості економіки держави, де працює банк, у світову економічну систему, а також рівень лібералізації економіки, що залежить від членства держави у міжнародних економічних організаціях і відповідно необхідності дотримання стандартів цих організацій та ін. До внутрішніх чинників, що забезпечують фінансово-економічну стійкість банку, в першу чергу доцільно включити рівень професійності банківських менеджерів, структуру активів банку, тобто використання фінансового левереджа, а також відкритої фінансової політики банку, яку необхідно, як рекламу, відображати в своїх бізнес-планах.

Якщо банк успішно функціонує, тобто здійснює фінансову діяльність і постійно має стабільно високі доходи, то нарощуючи капітал, він постійно

підвищує свій рейтинг, і кількість клієнтів, тобто фізичних і юридичних осіб у даного банку буде постійно зростати. Проте навіть і в такій ситуації може виникнути потреба зміни форми власності чи проблема подальшої капіталізації успішного банку, що буде продиктовано зміною фінансової політики держави, яка виражається у зростанні вимог до величини статутного капіталу банку тощо. Все це здійснюється тільки шляхом реструктуризації банку. Можлива також ситуація, коли банк необхідно продати. У всіх цих випадках необхідно здійснити оцінку вартості банку. Провівши маркетингове дослідження й оцінивши наявні активи, менеджери банку підраховують можливий виторг від його реалізації і ухвалюють остаточне рішення про подальшу долю банку.

Оцінка вартості банку проводиться з різною метою, і в залежності від цього застосовуються різні види вартості. А.Г. Грязнова та М.А. Федотова виділяють оцінку вартості бізнесу в залежності від ступеня ринковості і з точки зору оцінки [2, с. 21-23]. За ступенем ринковості дані вчені розрізняють ринкову вартість і нормативно-розрахункову вартість.

Ринкова вартість – це та розрахункова величина, яка має фігурувати в угоді при продажі між добровільними продавцями та добровільними покупцями за умови, що на обидві сторони не було здійснено зовнішнього впливу на вибір величини оцінки об'єкта (банку), а також і продавець і покупець достатньо проінформовані про суть і характер об'єкту купівлі-продажу.

Для оцінки банку за нормативно-розрахунковою вартістю необхідно використовувати методики і нормативи, затверджені Держкомстатом та іншими компетентними органами.

З точки зору оцінки вартості необхідно розрізнити ринкову, інвестиційну, страхову, оподатковану і утилізовану вартість. Інвестиційна вартість – це конкретна вартість для конкретного інвестора при визначених цілях інвестування. При розрахунку інвестиційної вартості враховується майбутня прибутковість банку, ступінь вірогідності ризику, зміни в податковій політиці держави та ін., а тому, враховуючи це все, інвестиційна вартість може відрізнитися від ринкової на величину зазначених та інших чинників.

Страхова вартість банку визначається при укладанні договору страхування і є вартістю в обсязі якої банку може бути завдано шкоди. Страхову вартість має не лише майно банку, але й інші предмети страхування. Страхова компанія у випадку укладання угоди може самостійно оцінити вартість, наприклад майна, і навіть провести власну вартісну експертизу.

Оподаткована вартість відображає ту ціну банку, яка відповідає діючому правовому і нормативному забезпеченню оподаткування. Якщо під час кризи з метою поживлення в економіці змінюються ці забезпечення, вони негайно знаходять своє відображення у оподаткованій вартості банку.

Утилізаційна вартість банку (за виключенням вартості земельної ділянки) включає загальну вартість всіх матеріальних активів, не включаючи витрати на ремонт.

Використовуючи встановлений зв'язок між метою оцінки і видами вартості бізнесу [2, с. 25], складемо рисунок з відображенням такої залежності при оцінці вартості банку (рис. 2.).

Мета оцінки вартості банку	Види вартості банку
Допомогти потенційному покупцю (продавцю) визначити ймовірну ціну банку	Ринкова
Визначити доцільність інвестицій в банк	Інвестиційна
Забезпечити заявки на отримання позички	Заставна
Визначити майнову оцінку банку	Ринкова або інша вартість (оподаткована)
Визначити вартість застрахованого майна банку	Страхова
Для можливо повної або часткової ліквідації банку	Ліквідаційна

Рис. 2. Зв'язок між метою оцінки вартості банку і видами вартості банку

Джерело: Складено автором на основі [2, с. 25]

У ринкових умовах часто змінюються макро- і мікроекономічні чинники, до яких належать: попит, прибуток, час, ризик, контроль, ліквідність, обмеження, співвідношення попиту і пропозиції, витрати на створення банків з аналогічною діяльністю. Все це необхідно враховувати при остаточній оцінці вартості банку.

Отже, реструктуризація є одним із шляхів швидкого подолання фінансово-економічної кризи у банківському секторі економіки. Невід'ємним елементом реструктуризаційного процесу є оцінка вартості банку. При цьому необхідно враховувати ті особливості, які притаманні банківському бізнесу взагалі, і, зокрема, які характерні для умов національної банківської системи. Аналіз реструктуризаційних процесів у світовій практиці і, зокрема, в Україні дозволив встановити взаємозв'язок між метою оцінки вартості банку та його видами.

1. Business evaluation systems. Sample report. [Електронний ресурс] / Інтернет-сторінка "BIZCOMPS. Business Sale Statistics". – Режим доступу до ресурсу: www.bizcomps.com/besSampleReport.pdf. – 34 с.
2. Оценка бизнеса: Учебник / Под ред. А.Г. Грязновой, М.А. Федотовой. – М.: «Финансы и статистика», 2000. – 495 с.
3. Эксперт: Украинские банки переоценены. [Електронний ресурс] / Інтернет-газета «Дело» – 2009. – 11 серпня. – Режим доступу до статті: <http://delo.ua/dengi/banki/ekspert-ukrainskie-banki-pereoceneny-128470>
4. Костирко Р.О., Тертична Н.В., Шевчук В.О. Комплексна оцінка вартості підприємства: Монографія / За заг. ред. докт. екон. наук, академіка НАН України М.Г. Чумаченка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 278 с.
5. Веб-портал Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: – <http://www.bank.gov.ua/>.
6. Модильяни Ф., Миллер М. Сколько стоит фирма? Теорема ММ: Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Дело, 2001. – 272 с.
7. Федотова М.А., Будицкий А.Е. Новые методы оценки стоимости бизнеса и возможность их применения в отношении банков // Вестник ФА. – 2007. – № 3. – С. 5-13.
8. Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Д. Стоимость компании: оценка и управление: англ. – М.: Олимп-Бизнес, 1999. – 576 с.

**BANK EVALUATION, AS AN IMPORTANT ELEMENT OF THE
RESTRUCTURING PROCESS****A. Kovalyuk***Lviv National University of the name of Ivan Franko
18, prospect Svobody, Lviv, 79000*

The article highlights such important element of the restructuring process as bank evaluation. The expedience, tendency and purpose of the bank evaluation are based. The purpose and types of the bank evaluation dependence is disclosed.

Key words: restructuring process, tendency, purpose of the bank evaluation, types of the bank value, real evaluation of the bank actives.

**ОЦЕНКА БАНКОВ, КАК ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ
РЕСТРУКТУРИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ****А. Ковалюк***Львовский национальный университет имени Ивана Франко
79000, м. Львов, просп. Свободы, 18*

В статье освещается такой важный элемент реструктуризационных процесса, как оценка стоимости банка. Обосновывается целесообразность, направления и цели оценки стоимости банка. Раскрывается зависимость между целью оценки и видами стоимости банка.

Ключевые слова: реструктуризационных процесс, направление, цель оценки стоимости банка, виды стоимости банка, реальная оценка активов банка.